

พุทธศิลป์ล้านนา แนวคิด คุณค่า เพื่อเสริมสร้างจริยธรรมทางสังคม:
กรณีศึกษาจังหวัดเชียงใหม่และลำพูน*
THE LANNA BUDDHIST ARTS, CONCEPT AND VALUES IN THE SOCIAL
ETHICS ENHANCE : A CASE STUDY IN CHIANG MAI AND
LAMPHUN PROVINCES

พูนชัย ปันธิยะ

Phoonchai Punthiya

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

Mahachulalongkorrajavidyalaya University Chiang Mai Campus, Thailand

E-mail: jakkumi@yahoo.com

บทคัดย่อ

งานศึกษาวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยคัดเลือกพื้นที่ทำการวิจัย คือ วัดที่มีพุทธศิลป์ล้านนา จำนวน 6 วัดในจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดลำพูน ใช้เครื่องมือ การวิจัยแบบสัมภาษณ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาประวัติ แนวคิด และคุณค่าพุทธศิลป์ล้านนา 2) เพื่อศึกษาหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่มีต่อการสร้างสรรค์งานพุทธศิลป์ 3) เพื่อวิเคราะห์แนวคิดการเสริมสร้างจริยธรรมทางสังคมในกระบวนการอนุรักษ์พุทธศิลป์ล้านนาอย่างเป็นระบบ

ผลการวิจัยพบว่า

ประวัติ แนวคิด และคุณค่าของพุทธศิลป์ล้านนา คือ ศิลปะเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์และการแสดงอารมณ์ความรู้สึกความชื่นชมในความงามภายในใจของมนุษย์ ศิลปะทางศาสนา ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อมนุษย์หลายประการ เช่น 1) ประโยชน์ในการใช้สอย 2) สร้างความเพลิดเพลินทางจิตใจ 3) เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวความเชื่อถือในศาสนา ตัวอย่าง พระพุทธสิหิงค์ ล้านนา มีลักษณะพระอรุระงามตั้งราชสีห์ ในด้านหลักพุทธธรรม ได้พบว่า ศิลปินได้สื่อธรรมผ่านพุทธศิลป์ บนพื้นฐานความศรัทธาที่มีปัญญาเป็นเครื่องกำกับ โดยมุ่งแสดงหลักแห่งความจริงและความเป็นเหตุเป็นผล ตั้งอยู่บนพื้นฐานของชีวิต ที่ต้องการแสวงหาความสุขหรือการพ้นทุกข์

พุทธศิลป์ จึงมีคุณค่าต่อสังคมเป็นอย่างยิ่ง ในการส่งเสริมจริยธรรม คุณค่าดังกล่าวอาจมีมากมายแตกต่างกันไป นอกเหนือจากคุณค่าทางศิลปกรรมอย่างเห็นได้ชัดแล้ว

* Received 24 July 2019; Revised 22 November 2019; Accepted 25 November 2019

ยังมีคุณค่าทางการศึกษา คุณค่าทางประวัติศาสตร์ หรือแม้แต่คุณค่าทางเศรษฐกิจ เช่น วัดที่นักท่องเที่ยวไปเยี่ยมชมกันอย่างมากมาย ซึ่งอาจจะไม่ใช่วัตถุประสงค์ที่แท้จริงของวัด แต่เป็นผลลัพธ์ที่ประจักษ์แจ้ง ดึงดูดนักท่องเที่ยวประเทศที่มีมรดกทางวัฒนธรรม สถาปัตยกรรมไทย ได้พัฒนาการจากแนวคิดทางด้านพุทธธรรมและพระพุทธศาสนามีความสำคัญต่อสังคมไทย

คำสำคัญ: พุทธศิลป์ล้านนา, แนวคิด, คุณค่า, การเสริมสร้างจริยธรรมทางสังคม, จังหวัดเชียงใหม่ และลำพูน

Abstract

This research is using participatory action research methodology having done with selecting the 6 Lanna Buddhist Arts temples located in Chiang Mai and Lam Phun provinces. The interview form is used to collect data. This research is of 3 objectives: 1) to study the history, concepts and values of the Lanna Buddhist Arts, 2) to study the Buddha teachings having effected on the creation of Buddhist Arts, 3) to analyze the concept of enhancing social ethics in the systematic conservation of Lanna Buddhist Arts.

The results were found that:

On the history, concepts and values of Lanna Buddhist Arts, the arts is related to the creation and expression of human heart's emotions, feelings, appreciation for the beauty. Therefore, the religious arts is granting many benefits to humans such as : 1) the benefits of living 2) having created mental enjoyment 3) it binds religious faith, for example, Phra Buddha Sihing, a Lanna style, its chest looks like a lion's chest. On the aspect of Buddha Teaching, it was found that the artist has conveyed the Dharma through Buddhist arts on the basis of faith having led by wisdom by focusing on the principles of truth and rationality based on nature of human life that wants to seek for the happiness and the escape from suffering.

The Buddhist arts is truly valuable to society in enhancing the social ethics. Such values may vary considerably. In addition to the obvious artistic value, they still generate the educational, historical and even economic values. For instance, the temple opens to many tourists to visit, either it is not the true purpose of the temple, but it is the empirical result. As found in the civilized countries having cultural heritages. Thai architectures have developed from the

Buddhist concept. It shows that Buddhism plays the important role over to Thai society.

Keywords: The Concept, Values, Lanna Buddhist Arts, Enhance Social Ethics, Chiang Mai And Lam Phun Provinces

บทนำ

พุทธศิลป์ล้านนาได้พัฒนาการตั้งแต่พญามังรายสถาปนาอาณาจักรล้านนาขึ้น อาณาจักรล้านนา เริ่มสถาปนาขึ้นในปี พ.ศ. 1839 (ธนศวรร์ เจริญเมือง, 2558) โดยการยึดครองแคว้นหริภุญชัยและสร้างเมืองเชียงใหม่ขึ้นเป็นราชธานี ณ ที่ราบลุ่มแม่น้ำปิง พระองค์ทรงยอมรับและสืบทอดพระพุทธศาสนาพร้อมทั้งพุทธศิลป์จากเมืองหริภุญชัยและเมืองเชียงใหม่ เช่น พิจารณาจากที่พระองค์ทรงโปรดให้มีการบูรณะซ่อมแซมเปลี่ยนรูปทรงพระธาตุหริภุญชัยจากเดิมให้เป็นเจดีย์ทรงกลม ด้วยเหตุนี้พุทธศิลป์ของล้านนาในการสืบทอดมาจากพุทธศิลป์ส่วนใหญ่เป็นแบบหริภุญชัย พุทธศิลป์นับว่าเป็นศูนย์กลางของพระพุทธศาสนามีการพัฒนาการด้วยเหตุนี้จึงปรากฏหลักฐานทางพุทธศิลป์ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมจนมาถึงปัจจุบัน เรียกว่าพุทธศิลป์หริภุญชัย เมื่อพญามังรายมีชัยเหนือกว่าเมืองพุกาม ได้ทรงนำเอาช่างแขนงต่าง ๆ จากพุกามลงมาล้านนาด้วย ดังปรากฏข้อความว่า “..ตั้งเจ้าอังวะพุกามนั้นก็แสงปองไฟจากกันแล .. คั้นแสงปองกันแล้ว ยังช่างหล่อ ช่างตี ช่างฉ่อง ผู้ทรงสราด (ฉลาด) ทั้งหลายมาก็เลือกเอาผู้ อันช่างหล่อ ช่างตีทั้งหลาย ช่างฉ่อง 2 หัว ทั้งลูกสิด (ศิษย์) ลูกน้องทั้งหมด 500 ทั้งเครื่องพร้อมแล้ว จักย่นถวายท้าวล้านนา” (สุรพล ดำริห์กุล, 2542)

การสร้างสรรคงานพุทธศิลป์ในสังคมไทยภูมิภาคต่าง ๆ ย่อมมองเห็นสิ่งที่ก่อประโยชน์ทางพระพุทธศาสนาและสังคมหลายด้าน เช่น ประเพณี วิถี ย่อมเป็นที่นิยมในท้องถิ่นต่าง ๆ ในพุทธศิลป์มีส่วนการสนับสนุนการวิจิตรชุมชน สร้างคุณค่าต่อไปให้มีคุณภาพและมาตรฐานในท้องถิ่นระดับสากลและเป็นแหล่งวัฒนธรรมแห่งวัฒนธรรม ประชาชนชาวบ้านมีคนยอมรับนับถือวิถีชีวิตที่เรียบง่ายไม่ฟุ้งเฟ้อ ใช้ชีวิตแบบสมถะมีความซื่อสัตย์เป็นคนมีคุณธรรมยึดหลักพุทธธรรม ไม่มีปัญหาทางการเงินทุกคนให้การยอมรับนับถือ ใช้ชีวิตอย่างคนที่พออยู่พอกินไม่ทะยานอยากไปตามกิเลสฝ่ายต่ำ ใช้ชีวิตแบบมีสติ วิธีการในการทำงานสามารถนำไปใช้ปฏิบัติในระดับบุคคลและชุมชนได้ ที่ต้องนำมาใช้ในการพัฒนาสังคมไทย จึงจะสามารถฝ่าวิกฤตการณ์ทุกอย่างที่เรากำลังเผชิญอยู่ได้ในการเสริมสร้างคุณค่า งานพุทธศิลป์พร้อมกับจริยธรรมทางสังคมไปด้วยกัน

เนื่องด้วยวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนในสังคมล้านนาตั้งแต่อดีต “วัด” ในปัจจุบันศาสนสถานที่เป็นพระเจดีย์หรือสังเวชนียสถาน เมื่อสร้างให้เป็นสถานที่เคารพสักการะ อธิปไตยของพระพุทธศาสนาเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดวิถีชีวิตของชาวไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็น

แหล่งที่รวบรวมงานศิลปะวิทยาการและความรู้มากมายหลายสาขา ตลอดจนเป็นแหล่งรวมของศิลปกรรมที่มีค่า เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ และจิตรกรรมฝาผนัง ซึ่งงานศิลปกรรมต่าง ๆ เหล่านี้นับเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันล้ำค่าเป็นเสมือนเอกลักษณ์ของความเป็นชาติไทย (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ, 2545) ปัจจุบันวัดและชุมชนมีบทบาทร่วมกันเพิ่มมากขึ้น คือ มีการรักษาส่งเสริมศาสนสถานที่สำคัญ เพราะภายในวัดประกอบไปด้วยศิลปวัฒนธรรมที่สะท้อนให้เห็นอารยธรรมและความเจริญของท้องถิ่นและของชาติอันเป็นแหล่งรวมที่สามารถศึกษาย้อนกลับได้ในด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี วัฒนธรรม ศิลปกรรม สถาปัตยกรรมรวมทั้งการเชื่อมโยงความเป็นมาวิถีวัฒนธรรมกับชุมชนและการตั้งถิ่นฐานของชุมชนตัวอย่างในอำเภอเมืองเชียงใหม่มีชุมชนที่ประกอบอาชีพงานช่างมาตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน เช่น ชุมชน ช่างหล่อ เป็นหมู่บ้านช่างหล่อ ช่างตี เป็นหมู่บ้านช่างฆ้อง ในปัจจุบันพุทธศิลป์ยังมีความสำคัญ คือ เป็นแหล่งจูงใจ พุทธศิลป์เป็นทัศนูปกรณ์ในการสอนธรรมะได้อย่างยอดเยี่ยม ฉะนั้นเมื่อศึกษาความหมายของพุทธศิลป์ให้ลึกซึ้งลงไปแล้วจะเห็นว่าเป็นเรื่องของธรรมะทั้งสิ้น สื่อถึงหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ส่งเสริมจริยธรรมผ่านงานพุทธศิลป์ทั้งทางตรงและทางอ้อมโดยผ่านงานงานพุทธศิลป์ เช่นภาพที่เกี่ยวกับบรรพชากรรม เป็นผลทางจิตใจอย่างหนึ่ง การสร้างเจดีย์ เชื่อว่าการสร้างเจดีย์ทำให้ไปสู่สุคติ ทำให้เกิดคุณค่าทางการดำรงพระพุทธศาสนาไว้และเป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วย หากการเข้ามาวัดเพื่อถ่ายรูปสวยงาม ชาวต่างชาติจำนวนมากที่มีพื้นฐานศาสนาและวัฒนธรรมต่างก็มาเพียงแค่อถ่ายรูปก็จะไม่เกิดคุณค่า บางครั้งก็มาทำกริยาที่ไม่เหมาะสม คนไทยบางกลุ่มมาก็ไม่ได้ สร้างเสริมปัญญา ส่วนหนึ่งอาจจะเพราะวัดไม่ได้แสดงบทบาทอย่างชัดเจนว่าจะพัฒนาสังคมทั้งด้านกายภาพและจิตภาพ การส่งเสริมจริยธรรมให้คนในชุมชนได้ร่วมตระหนักถึงคุณค่าร่วมกัน ช่วยกันส่งเสริมและอนุรักษ์ สืบสาน มีความรับผิดชอบร่วมกัน เพราะเป็นสมบัติของชุมชนควรเป็นเรื่องที่มีหลักประสมประสานกันหลายรูปแบบร่วมกันระหว่างวัด ชุมชน และหน่วยงานองค์กรที่เกี่ยวข้องเพื่อการจัดการรักษาผลพลอยได้ตามมานอกจากเป็นแหล่งพุทธศิลปกรรมทางพระพุทธศาสนาแต่ก็ยังเป็นมรดกการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม โบราณคดี พิพิธภัณฑสถานศิลปะที่มองเห็น สัมผัสได้ และผลผลิตต่าง ๆ ทางวัฒนธรรม ชมความงามพุทธศิลป์ในวัดจึงเป็นเหตุให้งานสำคัญภายในวัดอาจมีปัญหา เช่น งานพุทธศิลปกรรมถูกทำลายโดยไม่ได้ตั้งใจจากวัดหรือนักท่องเที่ยวก็ได้ คนในสังคมจะต้องมีส่วนร่วมรับผิดชอบร่วมกัน และต้องสร้างความสำนึกที่มาร่วมกันคือมีการเสริมสร้างจริยธรรมให้สังคมอย่างสม่ำเสมอ

ผู้วิจัยมีความสนใจจะศึกษาประวัติ แนวคิด คุณค่าของพุทธศิลป์ล้านนามีความเป็นมาและความสำคัญต่อหลักธรรมและวิถีชีวิตของชาวล้านนาอย่างไรบ้าง และทำการศึกษาหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่มีอิทธิพลต่อการสร้างสรรค์งานพุทธศิลป์ ประการสุดท้ายเป็นการ

แสวงหาแนวคิดในการเสริมสร้างจริยธรรมในด้านการอนุรักษ์และส่งเสริมพุทธศิลป์ล้านนาให้
เป็นไปในทิศทางที่ถูกต้องต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติ แนวคิด และคุณค่าพุทธศิลป์ล้านนา
2. เพื่อศึกษาหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่มีต่อการสร้างสรรค์งานพุทธศิลป์
3. เพื่อวิเคราะห์แนวคิดการเสริมสร้างจริยธรรมทางสังคมในกระบวนการอนุรักษ์พุทธ
ศิลป์ล้านนาอย่างเป็นระบบ

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง พุทธศิลป์ล้านนา แนวคิด คุณค่า เพื่อเสริมสร้างจริยธรรมทาง
สังคม: กรณีศึกษาจังหวัดเชียงใหม่และลำพูน การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ และการศึกษา
เชิงเอกสาร (Documentary Research) ผ่านกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม
(PAR) ซึ่งมีการเก็บรวบรวมข้อมูลหลากหลายวิธี ได้แก่ การศึกษาเอกสาร การสังเกต การศึกษา
ภาคสนาม การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การสอบถาม เทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลแบบมีส่วนร่วม
โดยมีขั้นตอนวิธีการการศึกษาวิจัย ดังนี้

1. รูปแบบการศึกษา

ผู้วิจัยจะดำเนินการวิจัยจากพระไตรปิฎก อรรถกถา คัมภีร์ล้านนา หนังสือวิชาการทาง
พระพุทธศาสนา หนังสือเกี่ยวกับงานศิลป์ ผ่านหลักฐานทางโบราณคดีในยุคของเมืองลำพูน
และเมืองเชียงใหม่ ซึ่งประกอบไปด้วยยุคต่าง ๆ 5 โบราณคดี ดังนี้ 1) ยุคพญาเม็งรายปกครอง
เวียงกุมกาม 2) ยุคราชวงศ์มังรายปกครองเมืองเชียงใหม่ 3) ยุคเชียงใหม่บูรณะเมืองลำพูน
4) โบราณคดียุคที่เชียงใหม่ตกอยู่ในภายใต้อิทธิพลของพม่า และ 5) ยุคหลังที่เชียงใหม่ตกอยู่ใน
ภายใต้อิทธิพลของพม่า

2. ผู้ให้ข้อมูลและพื้นที่วิจัย

ผู้ให้ข้อมูลได้ทำการคัดเลือกวัดละ 5 คน ประกอบด้วย 1) พระสงฆ์ 2) นักวิชาการ
3) ผู้แทนชุมชน 4) มัคทายก 5) นักท่องเที่ยวชาวไทยพุทธ รวมผู้ให้ข้อมูล จำนวน 30 คน ซึ่ง
ผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกแบบเจาะจงกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับงานพุทธศิลป์ล้านนาและผู้เข้ามา
ศึกษาดูงานงานพุทธศิลป์ในวัดนั้น ๆ จากวัดที่มีพุทธศิลป์เป็นแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยว
จำนวน 6 วัด แบ่งเป็นจังหวัดเชียงใหม่ 3 วัด ได้แก่ วัดพระสิงห์มหาวิหาร วัดสวนดอก พระ
อารามหลวง วัดเจ็ดยอด พระอารามหลวง และจังหวัดลำพูน 3 วัด คือ วัดพระธาตุหริภุญชัย
วัดพระยืน และวัดพระบาทตากผ้า โดยทำการประสานกับทางเจ้าอาวาสในสถานที่วิจัยพร้อม
กับดำเนินการทำหนังสือขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลและการสัมภาษณ์

ประกอบการลงพื้นที่ และกำหนดพื้นที่ทำการวิจัย จำนวน 2 จังหวัด คือ วัดในจังหวัด เชียงใหม่ และวัดในจังหวัดลำพูน

3. เครื่องมือ เทคนิคในการวิจัยและแผนดำเนินงานวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาประเด็นในการวิจัย และกำหนดเป็นเครื่องมือในการวิจัย สร้างเครื่องมือ วิจัย ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์ แบบสำรวจพุทธศิลป์ของวัด แบบสังเกต โดยผ่านการตรวจ เครื่องมือในวิจัยจากผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก และกำหนดประเด็นการสนทนากลุ่ม สมุดบันทึก ภาคสนาม อุปกรณ์บันทึกเสียง กล้องบันทึกภาพเคลื่อนไหว และกล้องถ่ายรูป

3.1 แผนการดำเนินงานวิจัย การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างความ ตระหนักร่วมถึงคุณค่าและแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้และอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม โดยเฉพาะด้านพุทธศิลป์ คือ ปรับประยุกต์ให้เหมาะสมกับกาลสมัย

กำหนดวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลหลากหลายวิธี ได้แก่ การศึกษาเอกสาร การ สังเกต การศึกษาภาคสนาม การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การสอบถาม เทคนิคการประชุม อย่างสร้างสรรค์/การประชุมปฏิบัติการ เทคนิคการวิเคราะห์ชุมชนแบบมีส่วนร่วม

3.2 แผนการดำเนินการเป็นการดำเนินการร่วมกับการร่วมด้วยชุมชนในการศึกษา ชุมชนและพิจารณา

3.2.1 ระยะเวลาก่อนทำการวิจัย (Pre – Research Phase) เป็นการ เตรียมชุมชนเพื่อให้มีความพร้อมในการวิจัยและสร้างความคุ้นเคยไว้วางใจระหว่างกัน ประกอบด้วย 1) การสร้างสัมพันธ์ภาพ การสำรวจ การศึกษา วัด และชุมชน 2) สำรวจชุมชน ด้านสภาพพื้นที่ สภาพปัญหาพุทธศิลป์ของชุมชน โดยการศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ/การสนทนา กลุ่ม/การสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ

3.2.2 ระยะเวลาจัดทำแผน (Planning Phase) เป็นการร่วมตัดสินใจ วางแผนกิจกรรม ซึ่งประกอบด้วยการจัดเวทีเรียนรู้เพื่อวิเคราะห์ภูมิปัญญาเกี่ยวกับการส่งเสริม จริยธรรมผ่านทางพุทธศิลป์ของชุมชนนับจากอดีตจนถึงปัจจุบัน

3.2.3 ระยะเวลาการกำหนดแผนงาน : การเสนอทางเลือก และสร้าง แผนปฏิบัติงานระดับชุมชนเพื่อบรรลุเป้าหมาย การจัดเวทีเรียนรู้กลุ่มแกนนำชุมชนเพื่อกำหนด กระบวนการจัดการส่งเสริมจริยธรรมผ่านงานด้านพุทธศิลป์

3.2.4 ระยะเวลาติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงาน (Monitoring and Evaluation Phase) นำเสนอผลการวิจัยเพื่อให้ชุมชนได้ตรวจสอบ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

จะนำข้อมูลที่ได้รับมาตรวจสอบกับคำถาม วัดดูประสงค์และกรอบคิดการวิจัย จากนั้น จึงจะจัดทำหมวดหมู่ของข้อมูล พร้อมทั้งนำเสนอในลักษณะของการอธิบายเชิงพรรณนา และ

จัดทำรายงานการวิจัยโดยการนำเสนอแก่ตัวแทนองค์กรชุมชนที่เข้าร่วมการวิจัยเพื่อร่วมอภิปรายเพิ่มเติมจนกระทั่งได้ข้อมูลที่สมบูรณ์จึงจะจัดทำเอกสารรายงานวิจัยเพื่อเผยแพร่

ผลการวิจัย

การศึกษาเรื่องพุทธศิลป์ล้านนา แนวคิด คุณค่า เพื่อเสริมสร้างจริยธรรมทางสังคม : กรณีศึกษาจังหวัดเชียงใหม่และลำพูน มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาประวัติ แนวคิด และคุณค่าพุทธศิลป์ล้านนา 2) เพื่อศึกษาหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่มีต่อการสร้างสรรค์งานพุทธศิลป์ 3) เพื่อวิเคราะห์แนวคิดการเสริมสร้างจริยธรรมทางสังคมในกระบวนการอนุรักษ์พุทธศิลป์ล้านนาอย่างเป็นระบบ ผลการวิจัยพบว่า

ประวัติ แนวคิด และคุณค่าของพุทธศิลป์ล้านนา คือ ศิลปะเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์และการแสดงอารมณ์ความรู้สึกความชื่นชมในความงามภายในใจของมนุษย์ ศิลปะทางศาสนา ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อมนุษย์หลายประการ เช่น 1) ประโยชน์ในการใช้สอย 2) สร้างความเพลิดเพลินทางจิตใจ 3) เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวความเชื่อถือในศาสนา เพื่อเสริมสร้างจริยธรรมทางสังคม มนุษย์สร้างศิลปะเพื่อสนองความจำเป็น 3 ประการ คือ 1) ได้ทราบความเป็นมาของพุทธศิลป์ล้านนาได้พัฒนามาตามลำดับมีประโยชน์ทางการศึกษา เพื่อประโยชน์ใช้สอยอำนวยความสะดวกให้กับร่างกายเป็นสมบัติของชุมชน 2) ทางจิตภาพ เป็นผลทางจิตใจ เพื่อความเพลิดเพลินพอใจ จรรโลงจิตใจให้ผ่อนคลายเบาสบาย 3) ความจำเป็นทางการเชื่อถือในลัทธิศาสนา ศิลปะเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการสร้าง และการแสดงอารมณ์ความรู้สึกภายในใจของมนุษย์ ที่เกี่ยวข้องกับความงามความพอใจของแต่ละคน บางคนอาจมีความชื่นชมในความงามแตกต่างกัน และยังคงเป็นเรื่องที่เข้าใจยากสำหรับผู้ที่ไม่ได้ศึกษา ศิลปะ- พุทธ คือ เรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา และเป็นคำที่ใช้ในความหมายถึงองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ส่วนคำว่า ศิลปะ เป็นเรื่องของความงามความพึงพอใจในสิ่งที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้น ดังนั้นความหมายโดยรวมของคำว่า พุทธศิลป์ คือ สิ่งที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้น (จารุวรรณ พึ่งเพียร, 2553) เป็นความงามเพื่อความพอใจที่แฝงไว้ด้วยปรัชญาธรรมทางวัตถุถวายเพื่อเป็นพุทธบูชาเนื่องในพระพุทธศาสนา

หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่มีต่อการสร้างสรรค์งานพุทธศิลป์ พบว่า ในด้านหลักพุทธธรรม ศิลปินได้สื่อธรรมผ่านพุทธศิลป์ บนพื้นฐานความศรัทธาที่มีปัญญาเป็นเครื่องกำกับ โดยมุ่งแสดงหลักแห่งความจริงและความเป็นเหตุเป็นผล ตั้งอยู่บนพื้นฐานของชีวิต ที่ต้องการแสวงหาความสุขหรือการพ้นทุกข์ จุดมุ่งหมายในการสร้างงานพุทธศิลป์ก็เพื่อส่งเสริมเผยแพร่และการปฏิบัติทางพระพุทธศาสนาโดยตรง เป็นสิ่งที่ช่วยโน้มน้าวจิตใจของพุทธศาสนิกชนให้เกิดความศรัทธาประสาทะหรือความเชื่อมั่นอันจะเป็นบ่อเกิดของฉันทะความฝึกฝนที่จรรู้แล้วเกิดความวิริยะพากเพียร อุตสาหะในการอบรม กาย วาจา และใจ ส่งผลให้เกิด

ปัญญาปริชาหยังรู้เหตุผล และวิมุติความหลุดพ้นในที่สุด ตามหลักธรรมพุทธศิลป์ล้านนามีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

การวิเคราะห์แนวคิดการเสริมสร้างจริยธรรมทางสังคมในกระบวนการอนุรักษ์พุทธศิลป์ล้านนาอย่างเป็นระบบ พัฒนาการและการสืบทอดพุทธศิลป์ล้านนาจากทริภุญชัย เชียงแสน ประวัติและพัฒนาการพุทธศิลป์ล้านนา สามารถสรุปการสืบทอดพุทธศิลป์เหล่านั้นได้ คือ

ระยะที่ 1 พุทธศิลป์ในอินเดีย ถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของพุทธศิลป์ โดยเฉพาะ แคว้นคันธาระ การสืบทอดพุทธศิลป์ในระยะแรก

ระยะที่ 2 พุทธศิลป์ในกลุ่มเอเชียอาคเนย์ เป็นพุทธศิลป์ที่สืบเนื่องมาจากพุทธศิลป์ในอินเดีย มาเป็นพุทธศิลป์ในกลุ่มเอเชียอาคเนย์ ได้แก่ ลังกา จาม ชวา ขอม เป็นการสืบทอดจากความสัมพันธ์ทางการค้าและการเผยแผ่ศาสนา ทั้งพุทธศาสนาและฮินดูหรือพราหมณ์ พุทธศิลป์เหล่านี้เกิดจากการเอาแบบอย่างหรือการสร้างใหม่ตามคตินิยม และลักษณะของพุทธศิลป์ก็จะแตกต่างกัน

ระยะที่ 3 พุทธศิลป์ในประเทศไทย เป็นพุทธศิลป์ที่เกิดขึ้นในอาณาจักรของไทย ได้แก่ สมัยสุวรรณภูมิ ทวารวดี ศรีวิชัย ลพบุรี เชียงแสน สุโขทัย อุทอง อยุธยา และรัตนโกสินทร์ต่างก็ได้รับการสืบทอดจากความสัมพันธ์ทางการค้าและการเผยแผ่ศาสนา ปรากฏหลักฐานขึ้นที่ราบลุ่มแม่น้ำกกหรือแคว้นโยนก เรียกว่า พุทธศิลป์แบบเชียงแสน ด้านสถาปัตยกรรม ด้านประติมากรรม ด้านจิตรกรรม โดยเอาชื่อเมืองเชียงแสนมากำหนดรูปแบบของศิลปะ พุทธศิลป์เชียงแสนเป็นศิลปะในพระพุทธศาสนาแบบเถรวาท ที่รู้จักกันเป็นอย่างดีคือ พระพุทธรูปเชียงแสน หรือ เรียกสามัญว่า “พระสิงห์” เป็นพระพุทธรูปสกุลพระพุทธรูปสิงห์ มีลักษณะพระอุระงามตั้งราชสิงห์ พุทธศิลป์ล้านนาเป็นงานศิลปะที่สำคัญของชาติแห่งหนึ่ง ควรมีการอนุรักษ์

การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม เป็นการอนุรักษ์แหล่งศิลปกรรมและสภาพแวดล้อมที่มีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กันทั้งทางตรงและทางอ้อม ศิลปกรรมเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติที่ประชาชนทุกคนมีหน้าที่รับผิดชอบในการอนุรักษ์อย่างเสมอหน้ากัน สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมเป็นสิ่งส่งเสริมและรักษาคุณค่าตลอดจนคุณภาพของศิลปกรรมให้ดำรงอยู่ และมีความหมายยิ่งขึ้น ดังนั้น การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมจึงเป็นเรื่องสำคัญและเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบของทุกคนในชาติด้วย ร่วมกันดูแลก่อให้เกิดจริยธรรมทางสังคมโดยมีแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนสร้างคุณค่างานพุทธศิลป์

การสร้างการมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนของสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมกับชุมชน ระดับของการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็น คือ

1. การให้ข้อมูลข่าวสาร ถือเป็น การมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับต่ำที่สุด แต่เป็นระดับที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นก้าวแรกของการที่หน่วยงานภาครัฐจะเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าสู่กระบวนการมีส่วนร่วมในเรื่องต่าง ๆ
2. การเกี่ยวข้อง เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน หรือร่วมเสนอแนะทางที่นำไปสู่การตัดสินใจ การจัดตั้งคณะทำงานเพื่อเสนอแนะประเด็นนโยบาย เป็นต้น
3. ความร่วมมือ เป็นการให้กลุ่มประชาชนผู้แทนภาคสาธารณะมีส่วนร่วม โดยเป็นหุ้นส่วนกับภาครัฐในทุกขั้นตอนของการตัดสินใจ และมีการดำเนินกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง

อภิปรายผล

เห็นได้ว่าทางวัดมีการจัดการไปอย่างเหมาะสมในระดับหนึ่งอาจเป็นเพราะว่าวัดมีแหล่งโบราณสถาน โบราณวัตถุและเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ การจัดการสิ่งแวดล้อมพุทธศิลปกรรม ผู้นำของวัดจะต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการสภาพแวดล้อมภายในวัดอย่างถูกต้องจึงจะทำให้เกิดประสิทธิภาพและเกิดคุณค่าของศิลปกรรม

แนวคิดพุทธศิลป์ล้านนาในการเสริมสร้างจริยธรรมทางสังคมตามแนวพุทธศาสตร์ จริยธรรมเป็นสิ่งที่ควรประพฤติ มีที่มาจากบทบัญญัติ หรือคำสั่งสอนของศาสนา หรือใครก็ได้ที่เป็นผู้มีจริยธรรม และได้รับความเคารพนับถือมาแล้ว ลักษณะของผู้มีจริยธรรม ผู้มีจริยธรรมจะเป็นผู้ที่มีคุณลักษณะ คือ เป็นผู้ที่มีความเพียรความพยายามประกอบความดีละอายต่อการปฏิบัติชั่วจริยธรรมหมายถึงธรรมชาติหรือหลักธรรมที่บุคคลควรประพฤติคุณธรรมที่แสดงออก ลักษณะที่พึงามถูกต้องและจริยธรรมในสังคมภาคเหนือก็มีลักษณะดังกล่าวคือ มีทั้งจริยธรรมร่วมและจริยธรรมย่อย โดยที่จริยธรรมร่วมมีพื้นฐานมาจากหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ส่วนจริยธรรมย่อยมีพื้นฐานมาจากจารีตประเพณีในท้องถิ่นอันได้แก่ “ฮิตฮอยล้านนา”

สังคมล้านนาจะให้ความสำคัญกับระเบียบแบบแผนประเพณีหรือที่เรียกว่า “ฮิตฮอย” เป็นอย่างมาก คนที่ได้รับการยอมรับว่าเป็น “คนดี” หรือคนที่ “ทำถูก” นั้น คือคนที่อยู่ในฮิตฮอยทำตามฮิตฮอย ใช้ฮิตฮิตฮอย เป็นเกณฑ์ตัดสินใจ (ธวัช ปุณโณทก, 2522) ฮิตฮอย นี้จะสอนกันทุกเพศทุกวัย

เนื่องจากชาวพุทธในล้านนาเชื่อว่าเป็นการแสวงหาเนื่อนานุญอันเป็นกุศลผลบุญติดตัวไปทั้งชาตินี้และชาติหน้า ฉะนั้นชาวพุทธจึงยินดีเชื่อฟังด้วยความศรัทธาต่อหลักธรรม การใช้หลักธรรมในการควบคุมจริยธรรมในสังคมจึงมีประสิทธิภาพมาก ไม่มีผู้ใดละเมิด บ้านเมืองก็เกิดความสงบสุข หลักพุทธธรรมที่ประยุกต์ในการสร้างงานพุทธศิลป์ เช่น ยึด ไตรสรณคัมภ์ คือ การถือเอาพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่งที่ระลึก หมายถึงการปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนของ

พระพุทธเจ้า เมื่อการเคารพศรัทธาพระพุทธรูปศาสนามีความเคารพสัญลักษณ์ทางพระพุทธรูปศาสนาด้วย เช่น ต่อพระพุทธ (พุทธรูป พระธรรม (ธรรมมาสน์) พระสงฆ์ (อาสน์สงฆ์ หรือพระสงฆ์ที่มีตัวตนอยู่) พุทธศิลป์ก็เป็นสื่อหลักคำสอนทางจริยธรรม เช่น

อริยวัชฌิธรรม 5 คือหลักธรรมแห่งความเจริญ ผู้ที่หวังความเจริญรุ่งเรือง ที่จริงแท้พึงปฏิบัติตามหลักอริยวัชฌิ ในคัมภีร์ธรรมนิพพานสูตรกล่าวว่า ผู้ที่ปรารถนาสุข 3 ประการคือ สุขในโลกมนุษย์ สุขในโลกสวรรค์ และสุข คือ พระนิพพาน ต้องปฏิบัติตามหลักธรรมอริยวัชฌิธรรม 5 ประการ

ความกตัญญูกตเวที คือความเป็นผู้รู้บุญคุณของบุพการีแล้วทำตอบแทน ได้แสดงความกตัญญู อุทิศส่วนบุญทานไปหายังบิดามารดาผู้เป็นเผ่า ก็ลวดได้พ้น จากห้องเขตอบาย ได้กลับกลายเป็นสุข เกิด ขึ้นฟ้าเลิศเมืองสวรรค์ มีวิมานค่าสูงได้ 60 โยชน์ เสวยสัมปตติที่บิโสดตาวดึงสา เช่น หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในอนิมิสเจตีย์ ในกตัญญูกตเวที ในพระไตรปิฎกได้ยกย่องคนกตัญญูไว้ เช่น เป็นสัตบุรุษ ได้แก่ คนดี มีคุณธรรมเป็นบัณฑิตในทางพระพุทธศาสนา เพราะความกตัญญูกตเวทีเป็นภูมิของสัตบุรุษ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

กรรมและผลของกรรม เป็นกฎของการกระทำและผลของการกระทำ การส่อได้แสดงถึงกรรมและผลกรรมที่ทำบุญตามแบบอย่างบุญกิริยาวัตถุ โดยเฉพาะผลของการทำบุญที่ไม่ครบถ้วนตามหลักการให้ทาน รักษาศีลและเจริญภาวนา แต่กลับไปทำอย่างใดอย่างหนึ่งแล้วละเลยไม่ปฏิบัติตามหลักการ

คำสอนว่าด้วยเรื่องบุญกรรม คำว่า บุญกรรมในคัมภีร์พระพุทธศาสนาหมายถึง กรรมดีแต่ในภาษาไทยมีความหมายเปลี่ยนไป เพราะคำว่า “กรรม” ในภาษาไทยหมายถึง “บาป สิ่งไม่ดี หรือผลของความชั่วที่ทำไว้ในอดีต” ฉะนั้น “บุญกรรม” ในภาษาไทยจึงหมายถึง “บุญและบาป” ในการศึกษาที่ผู้วิจัยจะแยกบุญกรรมออกเป็นบุญ คำหนึ่งและกรรม

บุญกิริยาวัตถุ 3 เป็นหลักธรรม เป็นหลักวิธีการทำบุญ สังสมบุญกุศล เพื่ออุดมคติสูงสุดทางพระพุทธศาสนา คือพระนิพพาน หมายถึงเริ่มต้นให้ทาน ขึ้นต่อมาคือรักษาศีลให้บริสุทธิ์ สุดท้ายคือปฏิบัติเจริญภาวนา การทำบุญในสังคมไทยเกิดความเชื่อ และแนวปฏิบัติต่อการดำเนินชีวิต

ความเชื่อ เป็นส่วนหนึ่งแห่งวิถีชีวิตของคนในสังคมไทย ซึ่งมีความสำคัญมาก ก่อให้เกิดอิทธิพลต่อจิตใจที่มีผลต่อพฤติกรรม ทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและสังคม นอกจากนี้ความเชื่อยังมีบทบาทต่อหน้าที่ต่อการดำรงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงามของมีความเชื่ออยู่หลายประการ ซึ่งเป็นบ่อเกิดของประเพณีและวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่น เช่น ในความเชื่อการสร้างพระพุทธรูป ชาวล้านนามีความเชื่อเกี่ยวกับการสร้างพระพุทธรูปภูมิกนั้น มีมาแต่โบราณ มีการผสมผสานระหว่างความเชื่อที่เป็นพื้นฐานดั้งเดิมของตนเอง ความเชื่อที่มีอิทธิพลต่อการสร้าง

พระพุทธปฏิมาในล้านนา เช่น พระยืน วัดพระยืน จังหวัดลำพูน (อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว, 2549) คือ

1. ความเชื่อในด้านการทำบุญอันเป็นงานมงคล คือ ความเชื่อเรื่องการสร้างพระพุทธปฏิมาเป็นการสร้างบุญใหญ่เก็บสะสมไว้สืบทอดพระศาสนา ได้กระทำบุญกุศลได้อย่างครบถ้วนทำให้จิตใจปีติเบิกบานชีวิตมีความสุข ขอสิ่งใดก็จะได้ผลตามที่ปรารถนาจากความเชื่อนี้ทำให้กระบวนการเชิงช่างสามารถอนุรักษ์สืบทอดและกลายมาเป็นอาชีพต่อมาจนถึงปัจจุบัน เป็นการสืบทอดพระพุทธศาสนาอีกทางหนึ่ง อานิสงส์ 5 กัป คือ ถ้าเกิดเป็นมนุษย์ ก็จะได้พบพระพุทธเจ้าตลอด 5 กัปหรือถ้าปรารถนาเป็นพระพุทธเจ้าองค์หนึ่งในภายหน้าก็ได้”

2. ความเชื่อเรื่องลักษณะบุรุษผู้มีบุญ ชาวล้านนาได้รับเอาความเชื่อเรื่องมหาบุรุษลักษณะ หรือทวดติงมหาบุรุษลักษณะอันได้แก่ ลักษณะของมหาบุรุษ 32 ประการ ซึ่งถือว่าบุคคลใดมีลักษณะครบ 32 ประการ ย่อมมีคติเป็น 2 อย่าง คือ ถ้าอยู่เป็นฆราวาสก็จักได้เป็นเจ้าทำพระยามหากษัตริย์ ถ้าประพฤดิพรหมจรรย์ถือเพศนักบวช หรือบรรพชิต ก็ย่อมจะบรรลุ ตระสัฐธรรมเป็นศาสดาเอกของโลก ถือว่าเป็นผู้มีบุญญาธิการอันกระทำไว้สมบูรณ์แล้วเป็นผู้มีอิทธิฤทธิ์กระทำไว้อย่างบริบูรณ์

ลักษณะของมหาบุรุษลักษณะ 32 ประการ เป็นลักษณะพิเศษของพระพุทธปฏิมามีอยู่ 3 ลักษณะ (กรมศิลปากร, 2543) ได้แก่

1. พรหมลักษณะ พระพุทธปฏิมาจะมีพระวรกายตรงงดงาม ดูไม่น่าเบื่อ เช่น พระเจ้าแก้วตื้อ วัดพระเจ้าแก้วตื้อ (วัดสวนดอก) อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นต้น

2. สิ่งลี้ลับลักษณะ พระพุทธปฏิมาจะต้องมีพระวรกายอวบอ้วน งามอาจผิวงายยิ่งนัก ตัวอย่างของพระพุทธปฏิมาตามสิ่งลี้ลับลักษณะ ได้แก่ พระพุทธปฏิมาสกุลพระพุทธสิหิงค์ (พระสิงห์) ทั้งมวล ซึ่งแสดงลักษณะแห่งพยากรณ์

3. พุทธลักษณะ พระพุทธปฏิมาต้องมีลักษณะดังพระพุทธเจ้า มีพระเนตรทอดต่ำ อยู่ในอาการสำรวม พระพุทธปฏิมาในเมืองไทยส่วนมากมีลักษณะแบบพุทธลักษณะ โดยเฉพาะพระประธานในพระวิหารของวัดในภาคเหนือได้สร้างพระพุทธปฏิมาตามแบบพุทธลักษณะนี้

หลักพุทธธรรม สือธรรมโดยพุทธศิลป์ ประกอบด้วยคุณค่าที่มุ่งแสดงถึงหลักแห่งความจริงและความเป็นเหตุเป็นผลที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของชีวิตที่ต้องการแสวงหาความสุขหรือการพ้นทุกข์บนพื้นฐานความศรัทธาที่มีปัญญาเป็นเครื่องกำกับ ซึ่งเป็นอิทธิพลที่เป็นแง่ดีหรือแง่บวกเสมอ ไม่ใช่อิทธิพลในลักษณะที่เป็นอำนาจอื่นใดที่การลักษณะการบังคับ ชูเชิญให้ปฏิบัติตามในลักษณะที่ฝึกต่อความรู้สึกนึกคิดของบุคคลทั่วไป หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นมาตรฐานความดีสากลที่ไม่ได้มีข้อจำกัดผู้นับถือที่เป็นเชื้อชาติภาษา หรือวรรณะใดทั้งสิ้น

จึงเป็นความใจกว้างและมุ่งเสนอโอกาสที่ดีเสมอแก่ผู้ที่ต้องการสัมผัสวิถีแห่งพุทธธรรมนำไปสู่การดำเนินชีวิตต่อไปก่อให้เกิดคุณค่า คือ

1. คุณค่าทางด้านศาสนา ศิลปะไทยส่วนใหญ่สร้างขึ้นจากคติความเชื่อเกี่ยวกับศาสนา ศิลปะไทยจึงมีคุณค่าในการเผยแพร่ศาสนาและสืบทอดศาสนา เช่น การเขียนภาพจิตรกรรมหรือจำหลักเรื่องราวทางศาสนา

2. คุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์ จากการศึกษาศิลปะในล้านนาแต่ละยุคจะทำให้ทราบถึงวิวัฒนาการ การเชื่อมโยงด้านวัฒนธรรมของชุมชน เส้นทางการติดต่อคมนาคม

3. คุณค่าทางด้านสุนทรียะหรือความงาม หมายถึง ความรู้สึกของอารมณ์และความงาม เช่น พระพุทธรูปสำริดปางลีลา ศิลปะสุโขทัย กล่าวกันว่าเป็นงานศิลปะที่มีความงามเป็นเลิศ คุณค่าทางด้านการเมืองการปกครอง ในสมัยก่อนผู้ปกครองหรือพระมหากษัตริย์ได้นำศิลปะมาใช้

4. คุณค่าทางการศึกษา มีการสืบทอดพุทธศิลป์ทุกสมัย ตั้งหลังพุทธการเป็นต้นมาเอกลักษณ์ทางพระพุทธศาสนายังปรากฏใน ล้านนามีการสืบทอดงานช่าง เป็นต้น

5. คุณค่าทางด้านสังคม ในสังคมหรือชุมชนมีการอนุรักษ์งานภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นด้านศิลปะหากสิ่งใดเป็นสมบัติของส่วนรวมจะช่วยกันรักษา ถือว่าเป็นสมบัติของทุกคน ในสังคมถือว่าเป็นสิ่งมีค่าแก่ส่วนร่วม ถ้าใครฝ่าฝืนหรือดเว้นไม่กระทำตามจารีต ก็ถือว่าเป็นผิดเป็นชั่ว (เสฐียร โกเศศ, 2521) เพื่อประโยชน์ตนและประโยชน์ท่าน (สงวน โชตสุขรัตน์, 2515) ตามหลักการบำเพ็ญกุศลกรรมทางพระพุทธศาสนานั่นเอง (ธวัช ปุณโณทก, 2522) เช่น งานพุทธศิลป์ด้านจิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม เป็นต้น

พุทธศิลป์ จึงมีคุณค่าต่อสังคมเป็นอย่างยิ่งในการส่งเสริมจริยธรรมคุณค่าดังกล่าวอาจมีมากน้อยแตกต่างกันไปสามารถแจกแจงได้มากมายนอกเหนือจากคุณค่าทางศิลปกรรมอย่างเห็นได้ชัดแล้วยังมีคุณค่าทางการศึกษาคุณค่าทางประวัติศาสตร์หรือแม้แต่คุณค่าทางเศรษฐกิจ ดังเช่นวัดวาอารามที่นักท่องเที่ยวไปเยี่ยมชมกันอย่างมากมาย ซึ่งอาจจะไม่ใช่วัตถุประสงค์ที่แท้จริงของวัด แต่เป็นผลลัพธ์ที่ประจักษ์แจ้งดั่งนานาอารยประเทศที่มีมรดกทางวัฒนธรรม เฉกเช่น สถาปัตยกรรมไทย ต่างได้รับประโยชน์ทางอ้อมนี้กันถ้วนหน้า และรักษาไว้ให้ดินควบคู่ไปกับงานสร้างสรรค์ยุคใหม่ในปัจจุบันที่สะท้อนออกซึ่งแนวคิด คุณค่าที่ดีทั้งสองด้านนั้น ดังเช่นการแพทย์แผนใหม่ให้ดูแลสุขภาพทั้งกายและใจ หรือปรัชญาตะวันออกที่กล่าวถึงสมดุลทางธรรมชาติที่ต้องมีสิ่งคู่กันเพื่อส่งเสริมให้กันและกันได้พัฒนาการจากแนวคิดทางด้านพุทธธรรมและพระพุทธศาสนามีความสำคัญต่อสังคมไทย

สรุป

พุทธศิลป์เป็นศิลปะที่นำหลักคิดวิธีคิดเพื่อเป็นสื่อหลักพุทธธรรม สื่อธรรมโดยพุทธศิลป์ ให้เห็นคุณค่าที่มุ่งแสดงถึงหลักแห่งความจริงและความเป็นเหตุเป็นผลที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของชีวิตที่มีพื้นฐานความศรัทธาที่มีปัญญาเป็นเครื่องกำกับ ซึ่งเป็นอิทธิพลที่เป็นแง่ดีหรือแง่บวกเสมอ สร้างงานศิลปะนั้นเพื่อเป็นการส่งเสริมเผยแพร่และการปฏิบัติทางพระพุทธศาสนา โดยตรงเป็นสิ่งที่ช่วยโน้มน้าวจิตใจของพุทธศาสนิกชนให้เกิดความศรัทธาประสาทะหรือความเชื่อมั่นอันจะเป็นบ่อเกิดของฉันทะความฝักใฝ่ที่จะรู้ แล้วเกิดความวิริยะพากเพียร อุตสาหะในการอบรม กาย วาจา และใจ ส่งผลให้เกิดปัญญาปรีชาหยั่งรู้เหตุผลเพื่อก้าวสู่วิมุตติหรือความหลุดพ้นในที่สุดตามหลักพระพุทธศาสนา

ในล้านนา มีความเชื่อว่าเป็นการแสวงหาเนื่อนาบุญอันเป็นกุศลผลบุญติดตัวไปทั้งชาตินี้และชาติหน้า ฉะนั้นชาวพุทธจึงยินดีเชื่อฟังด้วยความศรัทธาต่อหลักธรรม การใช้หลักธรรมในการควบคุมจริยธรรมในสังคมจึงมีประสิทธิภาพมาก ไม่มีผู้ใดละเมิด บ้านเมืองก็เกิดความสงบสุข หลักพุทธธรรมที่ประยุกต์ในการสร้างงานพุทธศิลป์ เช่น เรื่องยัตไตรสรณคมน์ ความกตัญญู และอื่น ๆ หลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า เมื่อการเคารพศรัทธาพระพุทธศาสนาย่อมมีความเคารพ สักยลักษณะทางพระพุทธศาสนาแล้วศิลปนั้นก็นำเสนอผ่านทางศิลปะถือว่ามี การเชื่อมโยงในความคิดทางพระพุทธศาสนาและท้องถิ่นด้วย

เชื่อมโยงความเป็นมา วิถีวัฒนธรรมกับชุมชนและการตั้งถิ่นฐานของชุมชนตัวอย่างในอำเภอเมืองเชียงใหม่มีชุมชนที่ประกอบอาชีพงานช่างมาตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน เช่น ชุมชนช่างหล่อ ช่างตี ช่างฆ้อง ปัจจุบันเป็นหมู่บ้านตั้งชื่อตามช่างที่ได้ทำงานของช่าง

พุทธศิลป์เมื่อปรากฏด้วยสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่สวยงาม สงบ สันโดษตามหลักพระพุทธศาสนาเพราะมีพุทธศิลป์ยังมีความสำคัญ คือ เป็นแหล่งจุดใจพุทธศิลป์เป็นทัศนูปกรณ์ในการสอนธรรมะได้อย่างยอดเยี่ยม ฉะนั้นเมื่อศึกษาความหมายของพุทธศิลป์ให้ลึกซึ้งลงไปแล้วจะเห็นว่าเป็นเรื่องของธรรมะทั้งสิ้น สื่อถึงหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ส่งเสริมจริยธรรมผ่านงานพุทธศิลป์ทั้งทางตรงและทางอ้อมโดยผ่านงานงานพุทธศิลป์ เช่นภาพที่เกี่ยวกับนรกสวรรค์เป็นผลทางจิตใจอย่างหนึ่ง การสร้างเจดีย์เชื่อว่าการสร้างเจดีย์ทำให้ไปสู่สุคติ และพุทธศิลป์ล้านนาทำให้เกิดคุณค่าทาง คุณค่าทางด้านศาสนา คุณค่าทางด้านคุณค่าทางด้านสุนทรียะหรือความงาม ประวัติศาสตร์ คุณค่าทางด้านการศึกษา คุณค่าทางด้านการเมือง การปกครอง คุณค่าทางด้านสังคม และวิถีชีวิตควรมีการอนุรักษ์ไว้เป็นประโยชน์ต่อชุมชนและของชาติต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ในการศึกษาวิจัยจริยธรรมที่ปรากฏในงานพุทธศิลป์เพื่อให้เห็นคุณค่าทางจริยธรรม เป็นที่ยอมรับคุณค่าทางสังคมและทางจริยธรรมเป็นอย่างมาก ประเด็นที่ควรจะศึกษาต่อไปคือ ยังมีคุณค่าหรือมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของชาวล้านนาในปัจจุบันอยู่หรือไม่ ถ้ายังมี มีมากน้อยเพียงไร

2. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบจริยธรรมที่เกี่ยวข้องกับงานพุทธศิลป์ในอดีตและปัจจุบัน โดยศึกษาถึงพื้นฐานทางจริยธรรม รายละเอียดของจริยธรรม และแนวโน้มทางจริยธรรม

3. การรักษามรดกทางวัฒนธรรมของสังคมและการอบรมสั่งสอนจริยธรรมแก่ประชาชน ดังที่เคยปรากฏในอดีต ใช้สื่อทางพุทธศิลป์นั้น ภาครัฐก็ดี เอกชนก็ดี ควรมีการส่งเสริมงานพุทธศิลป์ให้มีความแพร่หลายในสังคมปัจจุบันอีก การส่งเสริมเผยแพร่และสร้างค่านิยมให้แก่ประชาชน เพื่อเป็นเอกลักษณ์และมรดกทางวัฒนธรรมของชาวล้านนา (ภาคเหนือ) ต่อไป

4. ควรจัดตั้งพิพิธภัณฑ์งานพุทธศิลป์ทุกอำเภอในภาคเหนือตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เพื่อให้อนุชนรุ่นหลังได้ศึกษาหาความรู้ได้ง่ายขึ้นและเพื่อเป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้านภาคเหนือให้คงอยู่สืบไป

5. ควรมีการจัดทำทำเนียบครูช่างพุทธศิลป์ในท้องถิ่นให้มากขึ้น โดยการสำรวจว่าในภาคเหนือ (คนล้านนา) แต่ละจังหวัดมีแล้วนำมาจัดทำเป็นทะเบียนรายชื่อ และเพื่อความสะดวกสำหรับผู้ที่จะทำการวิจัยช่างขอในประเด็นอื่น ๆ

6. ควรเสนอแนะให้ชุมชนสร้างองค์ความรู้ใหม่ ๆ ที่จะสืบทอดหรือสร้างสรรค์งานพุทธศิลป์ให้สามารถนำไปใช้กับวิถีชุมชนให้เกิดคุณค่าต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กรมศิลปากร. (2543). *พระพุทธรูปสำคัญ*. กรุงเทพมหานคร: กรมศิลปากร.
- กิตติพงษ์ กิตยารักษ์. (2543). *กระบวนการยุติธรรมบนเส้นทางของการเปลี่ยนแปลง. บทบาทอัยการในการพิทักษ์สิ่งแวดล้อม*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 15219/2558 (คดีคดี), 15219/2558 (ศาลฎีกา แผนกคดีสิ่งแวดล้อม 30 ธันวาคม 2558).
- คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2136/2525, 2136/2525 (ศาลฎีกา 2525).
- คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 996/2508, 996/2508 (ศาลฎีกา 2508).
- คำสั่งศาลปกครองสูงสุดที่ 259/2554, 259/2554 (ศาลปกครองสูงสุด 6 มิถุนายน 2554).
- คิ้วหนา. (20 ธันวาคม 2557). *ความตายที่ไม่ควร* เจียบังน. เข้าถึงได้จาก <https://myfreezer.wordpress.com/tag/deadly-environment/>.
- จารุวรรณ พึ่งเพียร. (2553). *พุทธศิลป์*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- ธเนศวร์ เจริญเมือง. (2558). *พระญามังราย ปฐมกษัตริย์แห่งล้านนา (พ.ศ.1782-1854)*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). เชียงใหม่: มูลนิธิสถาบันพัฒนาเมืองเชียงใหม่.
- ธวัช ปุณโณทก. (2522). *วรรณกรรมอีสาน*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- ธานินทร์ กรัยวิเชียร. (2502). การช่วยเหลือทางกฎหมายในต่างประเทศ. *วารสารตุลาการ*, 1012-1032.
- ประพจน์ คล้ายสุบรรณ. (2550). แนวคิดทฤษฎีและหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องในคดีสิ่งแวดล้อม. *วารสารวิชาการศาลปกครอง*.7(2),11-42.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2500*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วนิดา ว่องเจริญ. (2537). การดำเนินคดีแพ่งของผู้เสียหายจำนวนมาก. ใน *วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขากฎหมายเศรษฐกิจ*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วรานุช ภูวรักษ์. (2555). *หลักสูตรผู้พิพากษาผู้บริหารในศาลชั้นต้น รุ่น 10* สถาบันพัฒนาการข้าราชการศาลยุติธรรม. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์วิทยบริการศาลยุติธรรมเฉลิมพระเกียรติ หอสมุดศาลยุติธรรม.
- สงวน โชตสุขรัตน์. (2515). *ตำนานแก่นจันทร์.ในประชุมตำนานล้านนาไทย*. กรุงเทพมหานคร: ป.พิศนาคะการพิมพ์.
- สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ. (2545). *ตำนานพระพุทธเจดีย์*. กรุงเทพมหานคร: องค์การค้าคุรุสภา.
- สุนีย์ มัลลิกะมาลย์และคณะ. (2531). *การศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดตั้งกองทุนทดแทนความเสียหายต่อสุขภาพจากมลพิษ*. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุรพล ดำริห์กุล. (2542). *ล้านนา สิ่งแวดล้อม สังคมและวัฒนธรรม*. เชียงใหม่: บริษัท รุ่งอรุณพับลิชิ่ง จำกัด.
- เสฐียร โกเศศ. (2521). *การศึกษาเรื่องประเพณีไทยและชีวิตชาวไทยสมัยก่อน*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์คลังวิทยา.
- อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว. (2549). *โบราณวัตถุ-โบราณสถานในวัดล้านนา*. เชียงใหม่: แสงศิลป์.